

STEPPING
STONE
LIBERIA

PROPOSED SITE FOR
SSL TOOL STORAGE FACILITY

Jaarverslag 2012

**"THE GREATEST
GLORY IN LIFE
LIES NOT IN
NEVER FALLING
BUT IN RISING
EVERY TIME
WE FALL"**

VOORWOORD

“ The greatest glory in life lies not in never falling but in rising every time we fall”

Deze uitspraak van Nelson Mandela is zeker ook van toepassing op de initiatieven en activiteiten van onze Stichting Stepping Stone Liberia.

Na een spectaculair jaar van oprichting (2011) waarin alles lukte ofwel, wij veel geluk hadden, volgde 2012 waarin we af en toe struikelden. Over enkele van onze eigen ambities, over te hoge verwachtingen en over het onderschatte niveau van de kennis van landbouw bij onze partners. Maar ‘glory’ was er op het eind van de rit.

Ons grootste en meest ambitieuze project kon tegen het einde van het jaar van start. Dankzij forse steun van fondsen, vrienden van SSL en particulieren hebben we een stuk grond aan kunnen kopen om daar de gereedschapsbibliotheek te bouwen. Het was een idee van de lokale boeren zelf en lokaal draagvlak is een garantie voor succes. *Zij* hebben het bedacht. Met de uitleen van gereedschap kunnen straks heel veel boeren uit de omgeving hun land effectiever bewerken en zo een begin maken met verhoging van productiviteit en voedselzekerheid.

Dat is inderdaad nog maar een begin want we hebben gemerkt dat de kennis van landbouw en bedrijfsvoering eigenlijk nog heel beperkt is. Sommige van de projecten die we gefinancierd hebben zijn in financiële zin nog niet zo succesvol als we gedacht en gehoopt hadden. Met de name ‘community’-projecten, waarbij vrouwengroepen

gezamenlijk een project moesten plannen en uitvoeren, leverden meer discussie dan oogst op. En toch....zij hebben ervan geleerd en ontdekt dat het anders moet. En wij ook!

Als we de balans opmaken van 2012 dan is duidelijk dat we forse vooruitgang geboekt hebben. Met name in termen van kennis en begrip. De aanwezigheid van onze coach gedurende langere tijd heeft ons geleerd wat en waarom sommige projecten niet meteen succesvol waren en hoe we dat kunnen corrigeren. En, we hebben voorbereidingen getroffen om in 2013 te beginnen met de gewenste overdracht van kennis. Tevens zijn voorbereidingen getroffen voor de oprichting van een handelsfirma die de oogsten van boeren gaat vermarkten in Monrovia.

In dit verslag kunt u kennis nemen van wat uw investering in ambities van Liberianen heeft opgeleverd. En dat is heel wat. Voor financieel rendement is geduld nodig maar met immaterieel rendement is een begin gemaakt. De lokale bevolking en de regionale overheid hebben veel vertrouwen in onze aanpak en wij hebben dat in hun zelfredzaamheid. Het vraagt alleen geduld. In Liberia weten ze dat al: “ In Europa hebben ze klokken, wij hebben de tijd.”

WAT HEBBEN WE BEREIKT IN 2012

In ons jaarverslag over 2011 stond:

- ▶ dat we bestaande projecten op de rit wilden zien te krijgen
- ▶ dat we zouden investeren in kennisoverdracht, in coaching en monitoring van ondernemingen waarin we geïnvesteerd hebben
- ▶ we zouden investeren in kennisoverdracht en het opstarten van nieuwe projecten met als grootste uitdaging, het voorbereiden van de bouw van een gereedschapsbibliotheek
- ▶ en, tot slot hadden we ons voorgenomen een lokale SSL-organisatie op te bouwen

En om dat allemaal te kunnen realiseren zouden we samenwerking gaan zoeken met fondsen voor financiering van onze ambities. In de reflectie op ons eigen denken en handelen wilden we bovendien na het eerste jaar op basis van eigen bevindingen en adviezen van derden, de gekozen strategie nog eens tegen het licht houden.

Zo waar, een heel ambitieus programma voor een kleine club mensen met beperkte middelen. Maar, 'wie niet hoog mikt, schiet zichzelf in de voeten.'

Wat is er van onze ambities terecht gekomen?

Heel veel en hele belangrijke zaken hebben we, tot onze eigen verbazing, weer op hele korte termijn kunnen realiseren. Daarbij moeten we ons haasten erbij te vertellen dat we ook in 2012 weer ontzettend veel steun hebben gekregen van verschillende Nederlandse fondsen, van bedrijven, van vrienden en, zeker zo belangrijk, van adviseurs. En dat helpt om in in korte tijd toch kleinere en grotere

projecten van de grond te krijgen in een land waar het oplossen van hele simpele vraagstukken vaak een enorme uitdaging is.

Zoals u al uit het voorwoord hebt kunnen begrijpen, is niet alles gelukt en waren onze ambities in sommige opzichten gestoeld op, wat normaal gesproken voor Nederlandse begrippen, haalbaar zou moeten zijn.

Maar we werken in Afrika, om precies te zijn, in Liberia. Uitgerekend in een afgelegen gebied waar veelal analfabete, maar hardwerkende vrouwen, mannen en kinderen, zich inspannen om te overleven en te herstellen van een langdurige burgeroorlog.

Daar gelden andere normen voor snelheid, efficiency, besluitvorming en daar spelen andere, culturele factoren een rol in de ontwikkeling van ondernemingen en omgang met mensen en middelen. Wat ze delen met ons is de ambitie om verandering te brengen in hun leefomstandigheden, om te investeren in duurzame voedselzekerheid en natuurbeheer.

Wat ging er goed en wat ging minder?

Vier projecten zijn gestart. Het betrof de uitbouw van twee bestaande private bedrijven te weten:

- ▶ een ananaskwekerij en
- ▶ een visserijbedrijf annex rokerij

en twee 'community projecten' waarin groepen vrouwen participeren zonder dat er sprake is van een duidelijke leider:

- ▶ een gemeenschappelijke peperkwekerij
- ▶ een grote, gezamenlijke moestuin

Rafael verbouwt naast ananas nog groene aubergine

De laatste twee projecten droegen een groot experimenteel karakter omdat het hier niet ging om individuele ondernemers maar om een vorm van cooperatief ondernemen. Deze communityprojecten hebben wel een bijdrage kunnen leveren aan voorziening van eigen levensbehoeften maar(nog) niet het gewenste resultaat in de zin van het genereren van inkomsten door verkoop van een gedeelte van de oogst. In de praktijk bleek het ook moeilijk om hele groepen te coachen en iedereen op één lijn te krijgen. We willen deze kleinschalige projecten graag blijven steunen en laten leiden door één, door de gemeenschap zelf aan te wijzen, leidinggevende.

De ananaskweker, Raphael is erin geslaagd om, ondanks het gebrek aan geregelde transportmogelijkheden, een gedeelte van zijn oogst te verkopen en met de opbrengst zijn areaal aan planten uit te breiden. Jammer dat een groot gedeelte van de oogst verrotte door ontbreken van logistieke voorzieningen. Immers, bij testverkopten op de markt in Monrovia door onze coach, bleken kwaliteit en de prijzen meer dan marktconform. Kortom, hier is het eerste begin van een klein succesje.

Nieuw en onvoorzien was de vraag van Alfonso, een visser in Rivercess die met zijn 3 zonen, 6 dochters en 11 kleinkinderen, leeft van de visvangst en het roken van vis in klei-ovens. Hij wilde met steun van SSL de productiviteit van zijn bedrijf vergroten door de aanschaf van een buitenboordmotor, nieuwe netten en haken. Met deze hulpmiddelen kan hij wat verder uit de kust gaan vissen en zijn vangst vergroten en diversificeren. Dat heeft onmiddellijk rendement opgeleverd voor 5

gezinnen en we verwachten dat Alfonso binnenkort kan beginnen met terugbetaling van onze lening. Daarmee kunnen we een revolving fund starten voor investeringen in nieuwe projecten. Kortom, een geslaagd begin van een veelbelovend project dat zich leent voor uitbreiding naar andere visserij-bedrijven.

Alleen nog een oplossing, een techniek zien te vinden voor houtbesparend roken en vooral voor gezondere arbeidsomstandigheden in de rokerij.

SSL coach Diah

Wat ging er heel goed (maar niet geheel vlekkeloos)?

Het werven van fondsen voor de niet geringe investering van €20.000 voor de bouw van de gereedschapsbibliotheek is gelukt. Dat getuigt van vertrouwen van deze fondsen in de door ons gekozen aanpak. De voorbereidingen van de bouw van de gereedschapsbibliotheek zijn in volle gang. De grond is aangekocht, 'bouwvakkers' zijn ingehuurd, bouw materiaal is besteld en gedeeltelijk geleverd en het benodigd gereedschap voor de uitleen is aangekomen in Monrovia (en intussen na vele en lange onderhandelingen, belastingvrij ingeklaard). Dat de verkopende partij, een familie, heel veel belanghebbenden omvat die –achteraf - allen een graantje mee willen pikken, werkte vertragend maar met de productie van stenen is een begin gemaakt.

De opening staat gepland voor nà het regenseizoen d.w.z. oktober/november 2013. Later dan gepland maar u weet het: "In Europa hebben ze klokken en in Afrika hebben ze de tijd."

Dus bij aanvang van het nieuwe seizoen kunnen alle boeren uit de regio tegen een geringe vergoeding gereedschap komen lenen voor het bewerken van hun land en een begin maken met productiviteitsverhoging. De bouw van deze bibliotheek lijkt voor Europese normen een peuleschil maar om dat allemaal geregeld te krijgen in Liberia vergt veel tijd, onderhandelingsvaardigheid, politieke steun, kennis van de lokale cultuur, improvisatievermogen en vooral ....veel geduld. Goed dat we onze Liberiaanse coach, Diah hebben die ruimschoots over al die eigenschappen beschikt.

En hoe zit het met kennisoverdracht?

Al vroeg bij de ontwikkeling van projecten hebben we ondervonden dat productiviteitsverhoging op de door ons geselecteerde landbouwbedrijfjes belemmerd wordt door gebrek aan kennis van moderne landbouwtechnieken.

Kennisoverdracht is dan ook als een kernactiviteit van onze werkzaamheden aangemerkt. Daarom hebben we in Nederland gezocht naar een landbouwdeskundige die ons gaat adviseren op het terrein van opleiding in tropische landbouw. In de persoon van Henk Sijbinga hebben we een zeer ervaren en zeer betrokken adviseur gevonden die samen met landbouwdeskundigen uit Liberia een programma op gaat zetten voor scholing aan boeren in het district Rivercess. Dankzij inmiddels opgebouwde goede relaties met het Ministerie van Landbouw in Monrovia en met de gouverneur van het district hopen we in 2013 een plan te kunnen maken dat past bij het opleidingsniveau van de lokale boeren.

SSL wil van de opleiding een langjarig project maken waarvoor voorafgaand aan de implementatie een grondig onderzoek naar behoeften en mogelijkheden zal worden gedaan. We hopen in 2013 daarvoor fondsen te kunnen werven.

En hoe zit het met die lokale organisatie van SSL?

Graag wil het bestuur van SSL de implementatie van plannen en projecten en het monitoren van de voortgang op wat langere termijn zoveel mogelijk over laten aan betrokken en deskundige Liberianen die lokaal een bestuur vormen. Formeel is SSL Liberia al geregistreerd als NGO en is daarmee de weg vrij gemaakt voor erkenning als officiële partner voor overheid en relevante lokale partijen voor samenwerking.

We zijn erin geslaagd deskundigen uit verschillende disciplines (Landbouw, Financien en Communicatie) te werven voor het lokale bestuur. Deze zullen (zeer) geleidelijk een aantal taken van het bestuur van SSL Nederland overnemen waarbij het Nederlands bestuur zeggenschap behoudt over de

strategie en voor fondsenwerving zorgt. De lokale organisatie krijgt tevens de verantwoordelijkheid voor lokale fondsenwerving en het inschakelen van lokale kenniscentra.

Waar zijn we trots op?

Sommige kleinere projecten hebben nog niet tot het verwachte succes geleid. Nog niet. Maar we gaan eraan werken om die tot een succes te maken en nemen vertraging voor lief. Inderdaad, in Afrika is geduld en begrip nodig om te kunnen ondernemen.

Andere kleine projecten zijn zeer succesvol en de vooruitzichten op het kunnen maken van een paar grote stappen voorwaarts met grotere projecten, zijn gunstig. Dat maakt ons nog niet trots.

Wat dan wel?

Het vertrouwen dat we krijgen van onze sponsors die het ons mogelijk maken een bijdrage te leveren aan armoedebestrijding aan boeren en vissers in een van de armste regio's in Afrika. Die sponsors zijn:

- ▶ De Achmea Foundation
- ▶ Wilde Ganzen
- ▶ Dr. Hofstee Stichting
- ▶ Stichting Gered Gereedschap
- ▶ De 1% Club en haar donoren
- ▶ Fonds X dat anoniem wil blijven
- ▶ Leiding en leerlingen van het ds. Pierson College in 's-Hertogenbosch
- ▶ Sint Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch
- ▶ De makers van onze nieuwsbrief en onze website
- ▶ Henk Sibbenga, onze landbouwkundig adviseur
- ▶ Diah Kahn, onze coach in Liberia die vaak onder moeilijke omstandigheden, met veel passie, geduld en begrip zijn werkzaamheden voor onze Stichting verricht en gedurende langere perioden huis en haard, vrouw en kind moet achterlaten.

- ▶ en heel in het bijzonder 'de Vrienden van SSL' die in grote getale ons mentaal en materieel ondersteunen. Hun belangstelling, hun kritische vragen, hun complimenten en commentaar, kortom hun betrokkenheid doet ons goed.

SAMENVATTING EN CONCLUSIE

We hebben veel van onze ambitieuze plannen gerealiseerd. Niet alles en niet zonder kleine teleurstellingen en tegenvallers. Maar al met al zijn we trots dat we met de steun van fondsen, particulieren, vrienden en adviseurs een grote stap voorwaarts gemaakt hebben in de ontwikkeling van onze doelstellingen:

'de economische positie, de leefomstandigheden van de inwoners van Rivercess verbeteren door het ontwikkelen en bevorderen van ondernemerschap in de landbouw en visserij'

De glimlach van vele vrouwen, mannen en kinderen in Rivercess die wij, coach en bestuursleden, tijdens bezoeken aan projecten in ontvangst mochten nemen¹, geven we graag door aan alle supporters van SSL.

---

¹ Enkele bestuursleden bezochten het afgelopen jaar de projecten voor eigen rekening.

INVESTEER IN AMBITIE

Stepping Stone Liberia

ONZE STRATEGIE EN PLANNEN VOOR 2013

Natuurlijk gaan we door met de begeleiding en ontwikkeling van bestaande ondernemingen, de huidige stepping stones. Uitbreiding met twee nieuwe bedrijfjes staat gepland. Maar voor levensvatbaarheid van projecten – dat is ons wel duidelijk geworden na twee jaar veldwerk – is meer nodig.

Verhoging van productiviteit ten behoeve van afzet op de markt geeft boeren en vissers weliswaar uitzicht op voedselzekerheid, op verwerking van eigen inkomsten, op continuïteit, op zelfredzaamheid. Maar voor afzet van agrarische producten buiten de regio is verkoop aan de markt in Monrovia van essentieel belang. Hier woont eenderde van de bevolking en is een grote vraag naar verse groenten, fruit en proteinerijke producten als vis.

Alleen ontbreekt het aan ketenontwikkeling, aan de organisatie van verkoop van landbouwproducten van boeren uit de regio en aan betrouwbaar transport tussen Rivercess en Monrovia.. Door het ontbreken van die keten is er te weinig motivatie bij ondernemers om extra energie te steken in verhoging van productie. Vandaar dat SSL zelf, voor eigen rekening en risico, een groothandelsfirma gaat opzetten om bij alle boeren en vissers in de regio producten op te kopen en deze te verkopen in Monrovia.

Het realiseren van dit project verschaft aan honderden boeren en hun gezinnen in de regio de mogelijkheid te produceren voor markten buiten de regio. En alleen zo kunnen zij hun levensstandaard te verhogen.

Onze coach heeft het afgelopen jaar de mogelijkheden voor levensvatbaarheid van een groothan-

delsfirma onderzocht en heeft een exploitatieplan opgesteld waarvoor in 2013 fondsen zullen worden geworven om dit project te realiseren.

En tot slot is in 2012 een begin gemaakt met het verkennen van mogelijkheden voor een opleidingscentrum voor boeren uit het district Rivercess. Nu de activiteiten van SSL langzaam bekendheid krijgen in de regio, worden we ook actief benaderd door partijen die met ons willen samenwerken. Daardoor zijn wij in contact gekomen met een Liberiaanse non-profit instelling die ons gevraagd heeft 80 hectaren land in ontwikkeling te nemen en dat te combineren met een opleidingscentrum voor boeren.

In 2013/2014 zal daartoe een onderzoeksplan worden opgesteld dat als basis zal dienen voor de exploitatie van dit initiatief. Gezien de omvang en lange horizon van dit project hebben wij besloten hiervoor een beroep te doen op adviseurs met adequate kennis, ervaring en een daarbij passend netwerk.

De uitdaging voor 2013 ligt in het werven van voldoende fondsen om de groothandel van de grond te krijgen en een exploratief onderzoek naar exploitatie van een professioneel opleidingscentrum uit te laten voeren.

Het verloop van de vorderingen kunt u, zoals gebruikelijk, steeds lezen in onze nieuwsbrief die elk kwartaal verschijnt op onze site:

www.steppingstoneliberia.org

EUR/US Conversie

1.245

SS NL

€

Banksaldo 31-11-2011**€ 11,535**

Donaties	€ 3,210
Overige donaties	€ 15,715
Uitkeringen 1% Club	€ 7,553
Saldo gezamenlijke acties	€ 354
Saldo 1% club	€ -633
Totaal Donaties	€ 37,734

Projecten Liberia	€ -17,953
Communicatiekosten tbv projecten	€ -503
Overige projecten	€ -13,426
Totaal projecten	€ -31,882

Stepping Stones
 monitoring
 training
 coaching
 transportation
 marketing/networking
 communication
 wages local staff

Tools
 Building materials
 Building Equipment
 Labour
 Import Registration costs
 Investment costs
Totaal project kosten Liberia

Kantoorkosten	€ -529
Bankkosten	€ -170
Declaraties vrijwilligers	€ -104
Promotiekosten	€ -496
Administratieve kosten & lidmaatschappen	€ -24
Overige kosten	€ -201
Totaal overhead kosten	€ -1,524

Cash at hand**Bank saldo****€ 4,328**

SS Lib	SS Cons
€	€
	€ 11,535
€ 0	€ 3,210
€ 0	€ 15,715
€ 0	€ 7,553
€ 26,354	€ 26,708
€ 14	€ -619
€ 26,368	€ 64,102
€ 17,953	€ 1
	€ -503
	€ -13,426
€ 17,953	€ -13,929
€ -4,484	€ -4,484
€ -7,648	€ -7,648
€ 0	€ 0
€ -4,101	€ -4,101
€ -5,011	€ -5,011
€ -218	€ -218
€ -763	€ -763
€ -91	€ -91
€ -3,248	€ -3,248
€ -1,595	€ -1,595
€ -808	€ -808
€ -603	€ -603
€ -4,069	€ -4,069
€ -1,687	€ -1,687
€ -34,326	€ -34,326
€ 0	€ -529
€ -385	€ -555
€ 0	€ -104
€ 0	€ -496
€ 0	€ -24
€ -402	€ -603
€ -786	€ -2,310
€ 3,354	€ 3,354
€ 5,855	€ 10,183

Toelichting op de jaarrekening 2012

De jaarrekening 2012 is voor het eerst 'geconsolideerd' d.w.z. dat inkomsten en uitgaven van de lokale Stichting in Liberia zijn meegenomen. SSL Liberia verricht de meeste uitgaven en ontvangt zelf inkomsten.

Deze inkomsten betreffen inkomsten uit gezamenlijke acties van SSL met Wilde Ganzen waarvan de opbrengst door Wilde Ganzen na afronding acties rechtstreeks geboekt wordt op rekening SSL Liberia. Daarnaast ontvangt SSL Liberia rechtstreekse donaties van SSL Nederland

SSL Liberia en SSL Nederland ontvingen in 2012 een totaal van € 52.567 aan giften en donaties waarvan € 43.326 geïnvesteerd werd in projecten en projectbegeleiding in Liberia. De totale overhead, bank – en administratiekosten bedroegen € 2.310 ofwel 4,3 % van de totale inkomsten.

Het grootste gedeelte van onze inkomsten in 2012 is afkomstig van fondsen, zoals het Achmeafonds, Dr. Hofstee Stichting, Wilde Ganzen en een familiefonds dat anoniem wenst te blijven. Onze eigen activiteiten via de 1%-club, acties op het ds Piersoncollege in 's-Hertogenbosch, aangevuld met donaties van de Vrienden van SSL, enkele particuliere donoren en de lokale Vincentiusvereniging, leverden totaal €15.477 op (30% van totale inkomsten).

De grotere uitgaven hadden betrekking op het investeren in Stepping Stones, het verwerven van een stuk land (t.b.v. bouw gereedschapsbibliotheek) en de eerste aanschaf van bouwmaterialen en op het coachen en monitoren van de voortgang van bestaande projecten. Een pick-up (auto) is aangeschaft en verscheept (geboekt onder overige projecten) voor ondersteuning van de stepping stones zoals het vervoer van materialen, producten en ingezet voor monitoringsactiviteiten.

De reis – en verblijfkosten naar en in Liberia, geboekt onder kosten van monitoring, coaching, transportation en communication, zijn dit jaar hoger dan het jaar daarvoor. In 2012 zijn de meeste landbouwprojecten pas echt opgestart en dat vroeg intensieve begeleiding.

In 2012 is bewust veel tijd besteed - te vertalen in reis – en verblijfkosten van onze coach - aan de voorbereiding van nieuwe projecten zoals de investering in een klein visserijbedrijf, de voorbereidingen van de bouw van de gereedschapsbibliotheek en in onderzoek naar de haalbaarheid van een nieuw op te zetten groothandel in groenten en fruit.

Na het doorlopen van het registratieproces als lokale NGO, is er fors geïnvesteerd in het bouwen en onderhouden van een goed netwerk met lokale, regionale en landelijke overheid en met kennisinstellingen in Liberia. Immers, we hebben ervaren dat medewerking en steun van met name de lokale en regionale overheid en de door hen gesubsidieerde kennisinstellingen onmisbaar zijn voor de voortgang van bestaande projecten en het initiëren van nieuwe.

Niet zichtbaar in de jaarrekening is de materiele ondersteuning die we ontvingen van de Stichting Gered Gereedschap voor de inrichting van de gereedschapsbibliotheek. Evenals vorig jaar mochten we ons opnieuw verheugen in immateriele steun van vrienden en fans voor de redactie en opmaak van onze nieuwsbrieven, het bouwen van een nieuwe website, het ontwikkelen van acties en landbouwkundig advies.

Het bestuur heeft in 2012 geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid reis- en verblijfkosten en kosten voor telefoon/kantoor te declareren.

